

15. Уголовное право: Общая часть : учебник / под ред. А. И. Рарога, А. И. Чучаева. – [2-е изд., перераб.]. – М. : Юрид. фирма «КОНТРАКТ»-ИНФРА, 2008. – 560 с.
16. Уголовное право: Особенная часть : учебник / [под ред. А. И. Рарога]. – М.: Ин-т междунар. права и экономики : Триада, Лтд, 1996. – 480 с.
17. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / А. В. Арндаренко, Н. Н. Афанасьев, В. Е. Батюкова [и др.]. – М. : Проспект, 1997. – 760 с.
18. Преступления и наказания в Российской Федерации: Популярный комментарий к Уголовному кодексу РФ / Б. В. Волженкин, А. С. Горелик, Э. Н. Жевлаков [и др.]; отв. ред. А. Л. Цетинович, А. С. Горелик. – М.: БЕК, 1997. – 694 с.
19. Кримінальний Кодекс України : Науково-практичний коментар / [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – К. : Видав. Дім «Ін Юре», 2003. – 1193 с.
20. Чуваков О. А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії і практики: [монографія] / О. А. Чуваков – Одеса: Фенікс, 2017. – 362 с.

А. В. Чугаєвська

*ст. викладач кафедри кримінального права та процесу
Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут ДВНЗ
«Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДОСУДОВОЇ ДОПОВІДІ ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ ОСОБИ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

В кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві кожної держави, на будь-якому етапі розвитку, поряд із таким заходом державного примусу, як покарання передбачалися і альтернативні заходи правового регулювання – звільнення від покарання та його відбування, також порядок їх реалізації.

Кримінальним кодексом України [1] в ч. 2 ст. 50 визначено що покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених. Загальні засади призначення покарання вимагають в кожному конкретному випадку, досліджувати особу винного (ст. 65 КК). Вирішення звільнення від відбування покарання вимагає від суду оцінки особи, її поведінки, ставлення до праці, та інших обставин для висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання (ст. 74 та ст. 75 ККУ).

Кримінальний процесуальний кодекс України [2] в свою чергу відносить до предмету доказування як обставини що характеризують особу, так і обставини що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання (ст. 91), при цьому зміст вироку має містити мотиви звільнення від відбування покарання (п. 3 ст. 374).

Із запровадженням пробації в Україні, метою якої є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засудженого та запобігання вчинення засудженим повторних правопорушень, питання оцінки особи порушника отримало новий розвиток і інструментарій. Законом України №160-VIII «Про пробацію» від 5 лютого 2015 р. [3] передбачено 3 види пробації: досудову, наглядову та пенітенціарну.

Досудова пробація передбачає складання досудової доповіді, за допомогою якої суд, на основі особистісних характеристик особи суд може прийняти рішення про можливість виправлення засудженого без реального відбування покарання, тобто звільнити особу від відбування покарання. Саме досудова доповідь має допомогти повністю реалізувати принцип індивідуалізації при призначенні та звільненні від відбування покарання.

Питанням запровадження та особливостям реалізації пробації в Україні, а також досудовій доповіді в останні часи присвячено цілу низку робіт. В своїх дослідженнях ці питання піднімають такі вчені, як К. А. Автухова, О. В. Беца, І. Г. Богатирьова, О. Єні, Л. Матієк, К. П. Задоя, М. В. Палій, Л. І. Олефір, С. І. Сімакова, С. В. Сьоміна, Т. П. Ткач, О. Г. Шило, Д. В. Ягунов, Д. Вітфілд.

Новизна цього інституту для нашої правової системи, поточний досвід її застосування в Україні ставить перед науковцями завдання про подальше дослідження досудової доповіді зокрема, та подальшого вдосконалення процесуальних аспектів її застосування.

Значення та роль досудової доповіді досліджувалась багатьма науковцями. Так, Д. Вітфілд зазначає, що саме на основі якісної досудової доповіді, яка розкриває характеристики особи в цілому, дозволяє прийняти правильне рішення при винесенні вироку [4]. На думку О.Г.Шило, досудова доповідь має важливе значення в аспекті

вирішення судом справедливого покарання, із врахуванням його особистих якостей, соціально-психологічної характеристики [5]. С.І.Сімакова говорить про те, що саме досудова доповідь, дає можливість отримати саме додаткову інформацію, яка не завжди може бути отримана у процесі досудового розслідування або судового розгляду [6].

Враховуючи зазначене та нормативне визначення досудової доповіді в Законі України «Про пробацію» можна зробити висновок, що досудова доповідь – це документ, складений органом пробації, який містить соціально-психологічну характеристику обвинуваченого, обґрунтований висновок про ризик вчинення цієї особою повторного злочину і можливість виправлення цієї особи без позбавлення або обмеження волі або звільнення її від відбування покарання.

Важливо зосередитись на окремих складових кримінального процесуального регулювання досудової пробації і досудової доповіді зокрема.

Порядок складання досудової доповіді визначено в ст. 314-1 КПК України, в якому окреслено мету складання досудової доповіді «забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого, а також прийняття рішення про міру покарання...», яка відмінна від положень ст. 4 Закону України «Про пробацію», в якому при визначенні мети використовується словосполучення «про міру кримінальної відповідальності».

Досудова доповідь, відповідно до ч. 2 ст. 314-1 КПК України, складається щодо особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину невеликої чи середньої тяжкості або тяжкого, нижча межа санкції якого не перевищує п'яти років позбавлення волі. Це ще один факт на користь того, що саме досудова доповідь може бути вирішальною при прийнятті судом рішення про звільнення особи від відбування покарання. Адже відповідно до Наказу Міністерства юстиції України від 27 січня 2017 р. № 200/5, передбачено порядок, відповідно до якого досудова доповідь про обвинуваченого повинна містити соціально-психологічну характеристику обвинуваченого, оцінку ризику

вчинення повторного правопорушення, а також висновок про можливість виправлення особи без позбавлення або обмеження волі.

Окремим питанням є порядок ініціювання складання досудової доповіді. Положення ч. 3 ст. 314 КПК України щодо «права суду» на підготовчому засіданні доручити органу пробації складання досудової доповіді, може тлумачитись неоднозначно в світлі положень ч. 2 ст. 314-1 КПК України щодо випадків коли складання досудової доповіді є обов'язковим. Вимагається усунення цієї неоднозначності на рівні закону.

Дії суду із ініціювання підготовки досудової доповіді які отримали певний порядок їх процесуальної реалізації, в рамках підготовчого засідання як стадії кримінального провадження. На думку О.Г.Шило питання досудової доповіді виходять за рамки завдання цієї стадії кримінального провадження зосередженого на встановленні достатніх правових підстав для призначення судового розгляду [5]. В свою чергу О. Єні та Л. Матієк вважають за доцільне перенести це повноваження суду до «Вирішення питань пов'язаних із підготовкою до судового процесу» (ст. 315 КПК України) [7]. На нашу думку, враховуючи що законодавець чітко окреслив коло випадків коли підготовка досудової доповіді є обов'язковою, слід розглядати вирішення питання складання досудової доповіді в рамках підготовки до судового розгляду що більш властиве завданням суду передбаченим в ст. 315 КПК України.

Важливим питанням кримінального процесуального регулювання складання досудової доповіді, є забезпечення умов для виконання завдання яке ставиться перед досудовою доповідь, через ґрунтовне розкриття її змісту. Наразі із наявного досвіду впровадження досудової доповіді вбачається, що служба пробації не має достатньо часу для належної підготовки доповідей, має місце порушення строків підготовки досудової доповіді, встановлених судом, що призводить до порушення розумного строку судового розгляду відповідних кримінальних проваджень.

На нашу думку одним із чинників такої ситуації є передбачене ст. 314 КПК України ініціювання досудової доповіді на стадії під-

готовчого провадження, що зумовлює скорочені терміни підготовки доповіді до початку судового розгляду. На нашу думку одним із способів вирішення цієї проблеми є запровадження складання досудової доповіді під час досудового слідства після пред'явлення особі підозри, за ініціативою обвинувачення. Слід зазначити, що О. Г. Шило пропонує складання доповіді по закінченні досудового слідства [5].

Важливо відмітити, що згідно до *Рекомендацій CM/Rec(2010)1 Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробації* досудова доповідь «повинна ґрунтуватися на достовірній інформації і, по можливості, підтверджуватися і оновлюватися в ході слідства і судового розгляду», наразі існуючий порядок не передбачає механізму оновлення, зміни досудової доповіді, що може мати місце у зв'язку із тривалим часом розгляду, появою нових фактів [8]. За таких умов ми вважаємо, що існуючий порядок складання доповіді має бути вдосконалено в напрямку створення механізму зміни або оновлення доповіді за ініціативою персоналу пробації або інших учасників вразі виявлення нових фактів і обставин.

Досудова доповідь згідно зі ст. 368 КПК України має бути взята до відома судом при винесенні вироку, а одна із складових доповіді – висновок про можливість виправлення особи без відбування покарання. За таких умов вона має відповідати реальному стану речей та динаміці розвитку особи яка досліджується.

Висновок: досудова доповідь постає вагомим інструментом забезпечення індивідуалізації покарання та врахування особи порушника, що сприяє вирішенню питання про звільнення від відбування покарання, при цьому процесуальний порядок його застосування вимагає вдосконалення зокрема в частині врегулювання ініціювання, запровадження досудової доповіді на стадії досудового провадження, створення механізму оновлення досудової доповіді.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.
3. Про пробацію: Закон України від 05 лютого 2015 р. № 160-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/160-19>. – Назва з екрана.
4. Вітфілд Д. Вступ до служби пробації: монографія / Д.Вітфілд. – К.: Атіка, 2004. – С. 59-60.
5. Шило О. Г. Проблемні питання нормативного регулювання складання досудової доповіді в кримінальному провадженні / О. Г. Шило // Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства: Матер. Всеукр. наук. конф. – Одеса : Юрид. л-ра, 2017. – С. 27-29.
6. Сімакова С. І. Позитивні моменти розвитку служби пробації в Україні / С.І.Сімакова // Порівняльно-аналітичне право. – 2017. – Вип.4. – С.251-253.
7. Єні О. Досудова доповідь у судовому кримінальному провадженні / О. Єні, Л. Матієк // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2017. – № 2(14). – С. 42–50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/2-2017/eni.pdf>. – Назва з екрана.
8. Правила Ради Європи про пробацію Рекомендація CM/Rec(2010)1 (неофіційний переклад) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/16806f4097>. – Назва з екрана.

Г. Л. Шведова

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін
Київського національного торговельно-економічного університету*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ

На думку експертів, актуальним стає питання реформування судової гілки влади, яка була б незалежною від інших гілок влади, корупціонерів, політичних сил і різних псевдоактивістів [1, с. 132].

В світі питання зміцнення доброчесності та незалежності суддів вирішується інституційно та процедурно шляхом обміну досвідом у визначенні передових світових практик. Україна долучається до роботи Глобальної мережі суддівської доброчесності в напрямку формування законодавчої бази побудови судової системи відповідно до принципу верховенства права, з гарантіями незалежності суду та формування особи судді, а саме його доброчесності, незалежності та відповідальності за прийняття рішень, котрі б утверджували